

УДК (UDC) 94 (477) «С.Петлюра»
<https://doi.org/10.21272/starovyna.2020.57.4>

СЕМАШКО Н. В.

НАЦІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСТВА В ПУБЛІЦИСТИЧНІЙ СПАДЩИНІ С. ПЕТЛЮРИ 1902-1917 РОКІВ

У статті авторка аналізує публіцистичні твори Симона Васильовича Петлюри в період формування його політичного світогляду, а саме 1902-1917 років, зокрема, висвітлення на сторінках публікацій діяча питань, присвячених розвитку мови, освіти, науки, культури, духовності українського народу.

Ключові слова: Симон Петлюра, соціал-демократизм, українська школа, національний розвиток, автономія, релігійна тематика.

Симон Васильович Петлюра відігравав одну з ключових ролей у відродженні української державності у 1917-1920 роках. Його постать наклала сильний відбиток на перебіг і характер Української революції 1917-1920 років. Його публіцистична спадщина 1902-1917 років ілюструє формування світоглядних засад майбутнього Головного Отамана та Голови Директорії УНР. Аналіз його ранніх творів в контексті поглядів на національний розвиток сприятиме глибшому розумінню процесів розвитку українського руху початку ХХ століття, розвитку національної самосвідомості української інтелігенції вказаної доби, історії української суспільно-політичної думки вказаного періоду та всебічній характеристиці видатного державника. До питання суспільно-політичних поглядів С. Петлюри на початку ХХ століття зверталися у своїх працях такі сучасні українські дослідники як В. Сергійчук [10], С. Литвин [4], В. Солдатенко [13], В. Верстюк [2], В. Савченко [9]. Окремі аспекти національного розвитку українців в публіцистиці С. Петлюри висвітлені у працях А. Завадовського [3], Л. Барабана [1], Д. Миронюка [5]. У той же час, погляди С. Петлюри на роль освіти, культури, мови, релігії в період 1902-1917 років досліджені, на наш погляд, недостатньо. Важливим чинником у вивченні світоглядних засад С. Петлюри є видання п'ятого тому його праць за редакцією В. Сергійчука, що ілюструють погляди діяча на національний розвиток українства початку ХХ століття [8].

Симон Петлюра ще у досить молодому віці, в період свого становлення як політика, об'єктивно оцінював стан національної самосвідомості українців, порівнюючи політичний стан українського суспільства з «ембріоном» [8, с. 134]. Пророчими видаються слова Симона Петлюри, написані ним у 1907 році, що тяжкий і тернистий шлях доведеться пройти українському народові, перш ніж він здобуде всі необхідні для вільного розвитку національного права і гарантії [8, с. 135]. Відправною точкою національного відродження, на думку С. Петлюри, його обов'язковою передумовою, є націоналізація освіти. Констатуючи «ненормальний русифікаторський стан освіти» в Україні [8, с. 136], С. Петлюра говорить

Семашко Ніна Василівна - аспірантка Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка (Україна). ORCID ID: 0000-0002-0239-3691.

про потребу українізації освіти на усіх її рівнях, «починаючи од нижчої і кінчаючи вищою» [8, с. 209]. Позитивно відзначаючи появу українських кафедр в університетах, виступи українських студентів з вимогою українізації освіти, схвально оцінює звернення студентів Київського університету, учнів Глухівського інституту, де вони вимагають викладання українською мовою та запровадження українознавчих дисциплін [8, с. 139-140]. Та потреба націоналізації освіти у С. Петлюри нерозривно пов'язана з класовими правами робітників і селян. Поєднання класових і національних складових світогляду С. Петлюри, що характеризує його як українського соціал-демократа, ілюструє теза зі статті Петлюри, написаної у 1907 році: «Боротьба за право на національну школу та культуру є так само необхідною для українського пролетаріату, як і боротьба за поліпшення економічних умов життя робочого класу, і мусить іти поруч з останньою, бо тільки при вільному національному розвитку може бути розвиток класової свідомості» [8, с. 137]. Питання українізації вищої освіти нерозривно пов'язано з «класовою боротьбою українського пролетаріату» [8, с. 137].

Значне місце у публіцистичній спадщині С. Петлюри займає українське студентство. Петлюра вважав, що студентство має стати рушієм змін українського суспільства, подальший розвиток українського руху має призвести до українізації студентства та перетворенню його в «свідому національну силу» [8, с. 155].

Головна думка, що проходить червоною ниткою через усі його ранні твори, які стосуються питань освіти українського народу, сформульована в статті «Російські культурно-просвітні інституції на Україні»: «просвіта на Україні повинна бути національною» [7, с. 72]. Навчання рідною мовою він вважав необхідною умовою розвитку української нації, інакше, без власної школи нація, на думку С. Петлюри, приречена на загибель. Про це він писав ще у 1907 р.: «Не маючи своєї власної школи, своїх національних інституцій, геній пригнобленої нації нидіє, йому насильно підрізують крила, а сама нація швидко йде до денаціоналізації, не розвивається, а гине, не буває розцвітом своїх духовних сил, а поволи завмирає» [7, с. 64]. С. Петлюра вважав, що чужа «культура» нівечить душу і мозок дітей [7, с. 65]. Правдивість слів видатного державника підтверджують сучасні події, адже російська агресія стала можливою саме в тих регіонах України, де була абсолютна меншість шкіл з українською мовою викладання.

Схвально оцінював указ Синоду про запровадження в церковно-приходських школах Подільської губернії та Вінницькій церковно-учительській школі української мови викладання, проте вказував на його обмеженість, оскільки подібні норми слід поширити на усю територію України, та фінансувати українізацію освіти за рахунок державного бюджету, а не місцевих громад. Оскільки українське населення платить податки до бюджету Російської держави, а відтак має право, щоб ці податки поверталися назад у вигляді утримання національної школи [8, с. 227]. С. Петлюра обґрунтовує право на національну школу, науку, культуру, економічними факторами.

Важливим чинником розвитку української нації є українська наука, втім наука повинна мати практичне значення, відповідати потребам українського суспільства. Полемізуючи з ректором Київського університету професором

Цитовичем, Петлюра наголошує на економічних підставах українізації вищої освіти в Україні, оскільки з українського народу збираються податки, які повинні повертатися до України у вигляді фінансування корисних для розвитку українства справ [12, с. 189]. Такою справою є запровадження українських кафедр в українських університетах, зокрема Київському університеті [12, с. 90].

Слід зазначити, що Симон Петлюра і сам мав намір здобути вищу освіту в Харківському університеті, про можливість вступу до університету він запитував у листі до професора Сумцова. [12, с. 98]. Хоч його наміру і не судилося реалізуватися, проте вища школа, студентський рух завжди перебували в полі зору діяча.

При характеристиці «Українського Наукового товариства в Києві», С. Петлюра зазначає, що воно має відігравати як наукову, так і громадську роль, стати консолідуючою інституцією для науковців різних галузей знань та принести значну користь для національно-культурного розвитку українського народу [8, с. 176-177]. Порівнюючи оцінку Петлюрою Наукового товариства у Києві у 1907 році, і в 1914 році, можна помітити, що, якщо у 1907 році він лише формулює завдання для науковців (заснування видавництва при товаристві, організацію з'їзду українських вчених, проведення публічних лекцій на різні українознавчі теми, створення українських підручників, вивчення економічних відносин в Україні, наукове обґрунтування необхідності автономії України, тощо [8, с. 179-181], то у 1914 році закликає широкі кола українського суспільства до створення національного наукового фонду, який би слугував потребам функціонування наукового товариства, заснованої ним бібліотеки та музею. Джерелами наповнення такого фонду мали б стати, на думку діяча, благодійні внески усіх небайдужих українців. Матеріальна підтримка товариства сприяла б перетворенню музею і бібліотеки при товаристві на національні публічні заклади, створенню власного приміщення, відкриттю наукових кабінетів з різних галузей наукових знань, зібранню рукописів, сімейних архівів, старожитностей, мемуарів українських видатних діячів [8, с. 280-281]. Існування Національного Наукового товариства мало б стати питанням національної «честі і волі» [8, с. 279-280]. В даному контексті думки Петлюри про необхідність фінансування національних наукових інституцій коштом свідомого українства близькі його сучаснику Євгену Чикаленку: «Любити Україну треба не тільки до глибини душі, а й до глибини кишені».

Симон Петлюра не обійшов своєю увагою на сторінках своїх публікацій і твори мистецтва. Він був прихильником реалізму в мистецтві. Вважав, що завданням мистецтва є висвітлення реальних соціально-економічних умов життя народу. До 1917 р. переконаний соціаліст Симон Петлюра до оцінки художнього твору підходив виключно з ідеологічних позицій [11, с. 19].

Театр займав особливе місце у світогляді діяча. Він був театральним критиком [1, с. 150]. С. Петлюра оцінював його до 1917 р. теж із соціалістичних позицій. «Театральна штука має не тільки естетичне значення, - театр разом з тим і величезна соціальна сила», - писав він у статті присвяченій сценічному ювілею Марії Заньковецької [7, с. 145]. Характеризуючи драматичну спадщину І. Карпенка-Карого,

С. Петлюра критикував автора, що той не зображував у своїх творах боротьбу, «яку веде робоча кляса за здобуття нових умов життя, в якій концентрується весь зміст її життя» [11, с. 15].

Особливо яскраво соціалістичні погляди на український театр молодого С. Петлюри продемонстровані в передмові до п'єси Є. Чірікова «Євреї» 1907 р. Головним сюжетом української драми, на думку діяча, мала бути класова боротьба, яка єдина здатна відобразити усю глибину людських стосунків. С. Петлюра підкреслював: «Не привабила уваги цих письменників і та велика боротьба, що стала тепер пануючою на арені соціально-політичного життя всіх країн і націй - боротьба клас» [11, с. 46]. Українських драматургів він звинувачував в «буржуазності» і «міщанстві», нерозумінні духовних потреб пролетаріату, наголошуючи, що міщанство далеке від життя, тому його ненавидить пролетаріат [11, с. 48]. Вся праця наскрізь просякнута соціалістичною риторикою та ілюструє соціалістичні погляди С. Петлюри, які були притаманні в оцінці ним більшості суспільних явищ протягом 1902-1917 років.

С. Петлюра констатував актуальну і сьогодні проблему провінційного українського театру, обмеженість його репертуару. Театр, на його думку, має розвиватися за світовими тенденціями, репертуар його повинен включати кращі зразки світової драматургії [7, с. 154]. При оцінці життя і діяльності акторів українського театру він писав наступне: «Закони розвитку громадянського скрізь однакові; скрізь вони викопують глибоку прірву поміж класом пролетарів, робітників і класом заможних дуків, капіталістів. Доки існує гніт українського капіталу над українським робітником, доти робітник буде шукати порятунку од цього гніту в організації, в товариській обороні своїх прав» [7, с. 76].

Таким чином, Симон Петлюра, займаючись журналістикою, громадсько-політичною діяльністю, усвідомлював важливість гуманітарної складової в розвитку суспільства. На його думку, наука, освіта, культура не повинні розвиватися в окремих від потреб нації, а повинні сприяти національному відродженню, Молодий соціаліст С. Петлюра зазначав, що українська культура, зокрема театр, мають сприяти класовій боротьбі робітничого класу,

Творча спадщина С. Петлюри демонструє багатовекторність його суспільних інтересів ще в молодому віці. Суспільні процеси в Російській імперії аналізувалися С. Петлюрою в його ранніх публікаціях через призму соціалістичних поглядів. З класових позицій С. В. Петлюра оцінював і твори художньої літератури. Відгукувався схвально, якщо вони були соціально детерміновані, як «Червоний сміх» Леоніда Андрєєва [12, с. 45-46]. І навпаки, критикував, як п'єсу В. Винниченка «Щаблі життя», що не вирішувала, на думку С. Петлюри, важливих соціальних завдань [6, с. 70].

Соціально-детерміновані завдання ставить Петлюра і українським книговидавцям. В цілому схвально оцінюючи діяльність Київської «Просвіти» у 1907 році, зокрема оголошений конкурс на кращу брошуру про автономію, в той же час наголошує, яким питанням має бути присвячена українська література: аграрна справа, життя українських робітників, селян, політичні свободи [8, с. 159]. Замість книг про життя інших країн, С. Петлюра радить видавати книги про питання національного життя українців, аргументуючи

це нагальною потребою для українського народу. Підкреслює, що популярні видання про актуальні питання економічного, політичного, національного і класового життя українців «ждати не можуть», тому їх слід публікувати першочергово [8, с. 160]

Ще однією темою, що знаходить своє відображення на сторінках ранніх творів С. Петлюри, це аналіз української преси. Він також аналізує її здебільшого з класових позицій, але при цьому констатує її велике значення для розбудови українського суспільства, розвитку національної самосвідомості [8, с. 217]. Для активізації українського національного руху, С. Петлюра радить використовувати і пресу, що видається в Україні російською мовою, щоб таким чином запобігати «російській асиміляції» українців [8, с. 271]. І хоча, в майбутньому, україномовна преса, повинна домінувати на території України, в період росту українства, російська преса має стати українізованою, якщо не за мовою, то за змістом, і сприяти кількісному збільшенню свідомих українців [8, с. 274]. У цьому прослідковується характерна риса С. Петлюри - використання усіх можливих засобів для вирішення національного питання та отримання позитивних результатів для національної справи, використовуючи усі можливі фактори.

Таким чином, художня література, як і преса, наука, театр, повинні бути спрямовані на національний розвиток українського народу та вирішення соціальних питань через призму соціал-демократичної ідеології.

Великий вплив на формування світоглядних засад С. Петлюри справила творчість І. Франка. Цінності виключно національного характеру наповнюють твір С. Петлюри «І. Франко - поет національної честі» [7, с. 160-179]. Аналізуючи суспільно-політичну концепцію великого поета, а саме таким його вважав С. Петлюра, він увів поняття «національної честі» - негаснучий дороговказ на шляху національного розвитку. С. Петлюра зазначав: «В ці дні, до речі буде нагадати про почуття національної честі, яке мусить бути дорогим для нації, так, як кожній людині дороге почуття особистої честі, особистої гідності» [7, с. 174]. Найстрашнішим лихом, найбільшим ворогом українського народу С. Петлюра, як І. Франко, вважав його рабську свідомість, саме на це негативне явище мають бути спрямовані зусилля свідомого українства, бо в іншому випадку будь-яка подвижницька діяльність зазнає поразки. Пророчими, по відношенню до майбутньої державотворчої діяльності С. Петлюри, у вир якої він полине через чотири роки після виходу статті, можна вважати його наступні слова: «Можна жалувати раба і співчувати йому; можна пояснити риси рабської психології в пізніших вільних поколіннях, але жити з ними, але завжди бути серед них і разом з ними йти до спільної мети - неможливо» [7, с. 170].

С. Петлюра всебічно аналізував духовний стан українства, його розвиток. Констатації, виявленню причин і наслідків, визначенню способів подолання, гострій критиці, таких явищ, як низька національна самосвідомість українців, зрадництво вітчизняних еліт, відсутність патріотизму, духовний нігілізм, присвячена значна кількість робіт С. Петлюри. Він дійшов висновку, що ці явища мають глибоке історичне коріння, початок їх він пов'язує з часами гетьманування І. Брюховецького, що «за «ласощі» та за московські подарунки продавав свою Україну, зневажав

її честь і інтереси свого народу» [12, с. 53]. Зі статті С. Петлюри «Про малоросів» випливає, що до важкого національного становища, в якому опинилася Україна на початку ХХ століття призвела діяльність самих українців - «запроданців» [12, с. 53-54], за якими слідували наступні денационалізовані покоління «малоросів» [12, с. 56].

Ще на початку своєї громадсько-політичної діяльності С. Петлюра цікавився проблемами релігії та церкви. У його ранніх публікаціях можна простежити позитивне ставлення до питань християнства та розуміння віри як внутрішнього стану людини. Але він критично оцінював діяльність російського духовенства, як реакційного інструменту царського режиму. Зокрема, у статті про видання в Лондоні Біблії українською мовою, С. Петлюра зазначає, що перекладена П. Кулішем та І. Левицьким українською мовою Біблія, не видавалася в Російській імперії через протидію російського Синоду [2, с. 19]. У критичній статті про заснування в Росії товариств відродження церковно-громадського життя 1903 року, С. Петлюра називає російське духовенство елементом, що заплямував себе зрадою народних інтересів, та «гасителем» усього, що має своїм спільником розум, світло та правду...» [2, с. 33].

У рецензії на книгу А. Пругавіна про монастирські тюрми в Росії, Симон Петлюра вважає позицію російською церкви по відношенню до представників інших релігій «інквізиційною». Засуджує ті прийоми і методи, до яких вдається російське духовенство в боротьбі з вірянами інших релігій, «вільною релігійно думкою» [8, с.164-165]. Петлюра констатує недослідженість такого явища як протестантство в Україні в різних його формах і проявах, та численні переслідування українських протестантів церковною та світською російською владою [8, с.164-165]. Згадує Петлюра і про українських політичних в'язнів російських монастирських тюрм, зокрема останнього кошового отамана Запорізької Січі Петра Калнишевського.

Таким чином, в цілому позитивно оцінюючи право людей на свободу совісті, С. Петлюра відзначає карально-репресивну сутність російської православної церкви, підпорядкованість її світській імперській владі.

Зацікавленість С. Петлюри релігійною проблематикою у молодому віці підтверджує його праця «Релігійна статистика», де він порівнював сучасні йому статистичні дані щодо релігійної приналежності населення земної кулі і статистичні дані попереднього століття [12, с. 40-41]. Констатував пропорційне збільшення представників кожної зі світових релігій [12, с. 40].

Про певну релігійну складову світогляду С. Петлюри свідчать численні посилання на біблійні тексти у його роботах. Його статті, присвячені актуальним соціально-економічним проблемам Російської імперії, містять цитати з Біблії. Наприклад, стаття С. Петлюри про політичну лінію октябристів від 17 грудня 1906 року має назву «Господь навчає младенців і одкриває очі навіть сліпим» [12, с. 93-96], де він називає «премудрим» царя Давида, а його вищезазначений вислів «великою правдою» [12, с. 93]. Особливо цікавим видається цей факт, коли врахувати, що С. Петлюра був соціалістом, з грудня 1905 року членом ЦК УСДРП. Програма УСДРП передбачала відокремлення релігії від держави, школи від церкви [14, с. 41].

Відомий однопартієць С. Петлюри В. Винниченко вороже і навіть глузливо ставився до питань релігії та церкви. Як зазначає В. І. Ульяновський, В. Винниченко наголошував, що він соціаліст і принципово не визнає церкву [15, с. 39]. Зацікавленість релігією була нетиповим явищем для українських соціалістів початку ХХ століття, що знаходилися, переважно, на атеїстичних позиціях [15, с. 42].

Таким чином, світогляд С. Петлюри у молодому віці поєднував соціалістичні та національні компоненти, а також, релігійну складову. Значну увагу С. Петлюри до релігійних питань можна пояснити його навчанням в духовній семінарії, де він отримав ґрунтовні знання з теології і канонічного права, а також, родинним походженням (дід був православним ієромонахом, бабуся - черницею та ігуменею, брати - випускниками Полтавської духовної семінарії) [10, с. 7].

Таким чином, національні питання домінують на сторінках ранніх публікацій С. Петлюри. Українська школа, наука, література, театр, журналістика повинні, на думку діяча, сприяти розвитку національної самосвідомості широких кіл українців, усвідомленню необхідності досягнення автономії України, а також класовій боротьбі робітників і селян. Гуманітарна складова суспільного процесу, на думку С. Петлюри, має бути соціально детермінована, відповідати потребам національного відродження українського народу та утвердженню соціалістичних ідеалів.

1. Барабан Л. Симон Петлюра: початок театральної діяльності / Л. Барабан // У 70-річчя паризької трагедії 1926 - 1996: 36. пам'яті Симона Петлюри. К., 1997. С. 150-157.

2. Верстюк В. Симон Петлюра і Директорія / В. Верстюк // *Сучасність*. 1997. № 6. С. 55-64.

3. Завадовський А. Національне питання в публіцистиці С. Петлюри 1906-1907 рр. / А. Завадовський // Симон Петлюра у контексті українських національно-визвольних змагань: Збірник наукових праць. Фастів: «Поліфаст», 1999. С. 53-61.

4. Литвин С. Суд історії: Симон Петлюра і Петлюріана / С. Литвин. Київ: Видавництво ім. Олени Теліги, 2001. 640 с.

5. Миронюк Д. І. Симон Петлюра - редактор «Української життя» / Д. І. Миронюк. Київ-Вінніпег: Наша культура і наука, 2004. 136 с.

6. Петлюра С. Статті, листи, документи / С. Петлюра; Укр. вільна АН у США. Б-ка ім. С. Петлюри в Парижі. Нью-Йорк, 1979. Т. 2. 627 с.

7. Петлюра С. Статті, листи, документи / С. Петлюра; Цент. ком. вшанування пам'яті Симона Петлюри в Америці. Нью-Йорк: Укр. вільна АН у США, 1956. 480 с.

8. Петлюра С. В. Статті. Листи. Документи / Симон Петлюра: [за ред. В. Сергійчука]. Вишгород: Сергійчук М. І. Т. 5. 632с.

9. Савченко В. Симон Петлюра / В. Савченко. Х.: Фолио, 2004. 415 с.

10. Сергійчук В. Симон Петлюра / В. Сергійчук. К.: Україна, 2004. 448 с. : іл. (Українські державники).

11. Симон Петлюра: Статті / С. Петлюра. Упоряд. О. Климчук. К.: Дніпро, 1993. 342 с.

12. Симон Петлюра Статті. Листи. Документи: у 4 т. / С. Петлюра. К.: ПП Сергійчук М. І., 2006. Т. IV. 704 с.

13. Солдатенко В. Винниченко і Петлюра: політичні портрети революційної доби / В. Солдатенко. К.: Світогляд, 2007. 621 с.

14. Українські політичні партії кінця ХІХ - початку ХХ ст. Програмові і довідкові матеріали. К., 1993. 338 с.

15. Ульяновський В. І. Церква в Українській Державі 1917-1920 рр. (доба Української Центральної Ради): Навч. Посібник. / В. І. Ульяновський. К.: Либідь. 1997. 200 с.

References

1. Baraban L. Symon Petljura: pochatok teatral'no-krytychnoi' dijal'nosti / L. Baraban // U 70-richchja paryz'koi' tragedii' 1926 - 1996: Zb. pam'jati Symona Petljury. K., 1997. S. 150-157.
2. Verstjuk V. Symon Petljura i Dyrektorija / V. Verstjuk // Suchasnist'. 1997. № 6. S. 55-64.
3. Zavadovs'kyj A. Nacional'ne pytannja v publicystyzi S. Petljury 1906-1907 rr. / A. Zavadovs'kyj // Symon Petljura u konteksti ukrai'ns'kyh nacional'no-vyzvol'nyh zmagani': Zbirnyk naukovykh prac'. Fastiv: «Polifast», 1999. S. 53- 61.
4. Lytvyn S. Sud istorii': Symon Petljura i Petljuriana / S. Lytvyn. Kyi'v: Vydavnytstvo im. Oleny Teligy, 2001. 640 s.
5. Myronjuk D. I. Symon Petljura - redaktor «Ukraynskoj zhyzny» / D. I. Myronjuk. Kyi'v-Vinnipeg: Nasha kul'tura i nauka, 2004. 136 s.
6. Petljura S. Statti, lysty, dokumenty / S. Petljura ; Ukr. vil'na AN u SShA. B-ka im. S. Petljury v Paryzhi. N'ju-Jork, 1979. T. 2. 627 c.
7. Petljura S. Statti, lysty, dokumenty / S. Petljura ; Cent. kom. vshanuvannja pam'jati Symona Petljury v Ameryci. N'ju-Jork : Ukr. vil'na AN u SShA, 1956. 480 c.
8. Petljura S. V. Statti. Lysty. Dokumenty / Symon Petljura: [za red. V. Sergijchuka]. Vyshgorod : Sergijchuk M. I. T. 5. 632 s.
9. Savchenko V. Symon Petljura / V. Savchenko. H.: Folyo, 2004. 415 s.
10. Sergijchuk V. Symon Petljura / V. Sergijchuk. K. : Ukrai'na, 2004. 448 s. : il. (Ukrai'ns'ki derzhavnyky).
11. Symon Petljura: Statti / C. Petljura. Uporjad. O. Klymchuk. K.: Dnipro, 1993. 342 s.
12. Symon Petljura Statti. Lysty. Dokumenty: u 4 t. / C. Petljura. K.: PP Sergijchuk M. I., 2006. T. IV. 704 s.
13. Soldatenko V. Vynnychenko i Petljura: politychni portrety revolucijnoi' doby / V. Soldatenko. K: Svitogljad, 2007. 621 s.
14. Ukrai'ns'ki politychni partii' kincja HIIH - pochatku HH st. Programovi i dovidkovi materialy. K., 1993. 338 s.
15. Ul'janovs'kyj V. I. Cerkva v Ukrai'ns'kij Derzhavi 1917-1920 rr. (doba Ukrai'ns'koi' Central'noi' Rady): Navch. Posibnyk. / V. I. Ul'janovs'kyj. K.: Lybid'. 1997. 200 c.

Semashko N. V.

postgraduate, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine). ORCID ID: 0000-0002-0239-3691.

THE UKRAINIANS' NATIONAL DEVELOPMENT COVERED IN SYMON PETLIURA'S PUBLICISTIC HERITAGE (1902-1917)

The journalistic works written by Simon Petliura during the period of his political views' formation (1902-1917) are analyzed in the article. The issues concerning the development of the Ukrainian people's language, education, science, culture, spirituality were covered on the pages of those publications. The article considers the way S. Petliura's socialist ideology influenced the methods of solving the national question suggested by him. S. Petliura emphasized the importance of the Ukrainian school, theater, scientific institutions for the further development of the Ukrainian nation. It has been found out that the national component was important for S. Petliura's worldview paradigm. However, it correlated with the social-democratic views. The article states the fact that during the mentioned stage of his socio-political activities S. Petliura considered the Ukrainian people's further national development through the prism of social-democratic postulates. The article notes that S. Petliura's outlook of that period had a religious component which was not typical for the early twentieth century Ukrainian socialists. At the same time S. Petliura set socially determined tasks for the Ukrainian science, art and book publishing.

Thus, national issues dominated S. Petliura's early publications. According to the author, the Ukrainian school, science, literature, theater and journalism should promote the Ukrainians' national self-consciousness development, awareness of the need to achieve Ukraine's autonomy within the broader Ukrainian community. The same applied to the workers' and peasants' class struggle. In accordance with S. Petliura's views, the humanitarian component of the social process had to be socially determined to meet the needs of the Ukrainian people's national revival and the establishment of socialist ideals.

Key words: Symon Petliura, social democracy, Ukrainian school, national development, autonomy, religious themes.